

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ ๑) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชากรที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ของเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน ๒) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ของเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ของเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน และ ๔) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ของเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน ตามหลักไตรสิกขา ซึ่งการวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานอย่างเท่าเทียม (Mixed Method) ซึ่งประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ด้อยโอกาสในตำบลอุโมงค์ จำนวน ๑๖๘ คน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้มาจากการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครซี และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๑๘ คน จากนั้นจึงทำการสุ่มตัวอย่างแบบการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ด้วยวิธีการจับฉลากตามสัดส่วน และเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และทำการทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติทดสอบไคสแควร์ (Chi – Square Test) (χ^2) ในส่วนของข้อคำถามปลายเปิดที่แสดงปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยทำการจัดกลุ่มตามประเด็นที่กำหนดไว้ในแบบสอบถาม ปลายเปิด จากนั้นจะทำการวิเคราะห์ โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยทำการจัดกลุ่มข้อมูล (Data Grouping) สำคัญของประเด็นการสัมภาษณ์ จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis Technique)

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ผลการวิเคราะห์ด้านปัจจัยส่วนบุคคล

ผู้ด้อยโอกาสส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๗๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๙ มีอายุระหว่าง ๕๑ - ๖๐ ปี จำนวน ๔๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๗ มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาตอนต้น จำนวน ๓๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๑ มีอาชีพรับจ้างทั่วไป จำนวน ๖๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๒ และมีรายได้ ๓,๐๐๑ - ๔,๐๐๐ บาท จำนวน ๒๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๖

๕.๑.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ของเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ของเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน พบว่า ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๔$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความมั่นคงในด้านเศรษฐกิจ ด้านสาธารณสุข ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านชีวิตและครอบครัว และด้านชีวิตชุมชน อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการใช้สติปัญญาและด้านชีวิตการทำงาน อยู่ในระดับปานกลาง ดังรายละเอียดดังนี้

๑. ด้านความมั่นคงในด้านเศรษฐกิจ พบว่า ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ด้านความมั่นคงในด้านเศรษฐกิจ ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๗$) เมื่อพิจารณาในแต่ละรายการพบว่าทุกรายการมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

๒. ด้านสาธารณสุข พบว่า ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ด้านสาธารณสุข ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๗$) เมื่อพิจารณาในแต่ละรายการพบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๔.๐๙$) ในข้อที่ว่า มีสุขภาพด้านกาย ใจ สังคมที่ดี ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = ๓.๑๕$) ในข้อที่ว่า มีการออกกำลังกายเป็นประจำทุกสัปดาห์

๓. ด้านการใช้สติปัญญา พบว่า ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ด้านการใช้สติปัญญา ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๕$) เมื่อพิจารณาในแต่ละรายการพบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๓.๗๐$) ในข้อที่ว่า มีสติปัญญาที่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = ๓.๒๒$) ในข้อที่ว่า สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นได้อย่างทัน่วงที

๔. ด้านชีวิตการทำงาน พบว่า ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ด้านชีวิตการทำงาน ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๒$) เมื่อพิจารณาในแต่ละรายการพบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๓.๗๓$) ในข้อที่ว่า มีอาชีพการทำงานที่มั่นคง ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = ๓.๒๑$) ในข้อที่ว่า การเดินทางไปทำงานไม่มีปัญหาและอุปสรรคต่อหน้าที่ความรับผิดชอบ

๕. ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ด้านสิ่งแวดล้อม ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๗$) เมื่อพิจารณาในแต่ละรายการพบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๓.๙๑$) ในข้อที่ว่า สภาพที่อยู่อาศัยมีความมั่นคง ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = ๓.๗๑$) ในข้อที่ว่า สภาพที่อยู่อาศัยถูกสุขลักษณะ ถูกสุขอนามัย

๖. **ด้านชีวิตครอบครัว** พบว่า ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ด้านชีวิตครอบครัว ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.86$) เมื่อพิจารณาในแต่ละรายการพบว่าค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.03$) ในข้อที่ว่า ครอบครัวมีความรักความเข้าใจ ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.69$) ในข้อที่ว่า สมาชิกในครอบครัวไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข มีคุณธรรมจริยธรรม

๗. **ด้านชีวิตชุมชน** พบว่า ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ด้านชีวิตชุมชน ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.64$) เมื่อพิจารณาในแต่ละรายการพบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.93$) ในข้อที่ว่า สังคมชุมชนให้การยอมรับ ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.42$) ในข้อที่ว่า สมาชิกในครอบครัวเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชุมชน

๕.๑.๓ ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาสของเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นของผู้ด้อยโอกาส โดยการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาสของเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน การทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างตามการจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ เพศของผู้ด้อยโอกาส พบว่าไม่มีความไม่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ของเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน

สมมติฐานที่ ๒ อายุของผู้ด้อยโอกาส พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ของเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน

สมมติฐานที่ ๓ ระดับการศึกษาของผู้ด้อยโอกาส พบว่ามีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ของเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๔ อาชีพของผู้ด้อยโอกาส พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ของเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน

สมมติฐานที่ ๕ รายได้ของผู้ด้อยโอกาส พบว่ามีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ของเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน

๕.๑.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาสของเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน

จากการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาสของเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้

๑. ด้านความมั่นคงในด้านเศรษฐกิจ

ปัญหา

ผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่เทศบาลตำบลอุโมงค์ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคในด้านความมั่นคงในด้านเศรษฐกิจ เกี่ยวกับการเบิกจ่ายงบประมาณและรายได้ไม่พอกับรายจ่าย จำนวน ๒๓ คน และปัญหาค่าครองชีพสูงขึ้น จำนวน ๔ คน

ข้อเสนอแนะ

พบว่า ผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่เทศบาลตำบลอุโมงค์ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคในด้านความมั่นคงในด้านเศรษฐกิจ เกี่ยวกับการฝึกอบรมอาชีพให้กับผู้ด้อยโอกาส จำนวน ๑๗ คน และการจัดหาสินค้าราคาถูกเพื่อจำหน่ายแก่ประชาชน จำนวน ๔ คน

๒. ด้านสาธารณสุข

ปัญหา

ผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่เทศบาลตำบลอุโมงค์ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคในด้านสาธารณสุข เกี่ยวกับการไปรักษาที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลอุโมงค์ ยังไม่มีความสะดวก เนื่องจากผู้ด้อยโอกาสไม่มียานพาหนะเป็นของตนเอง มากที่สุด จำนวน ๗ คน รองลงมาคือการเข้าถึงการบริการยังไม่ครอบคลุมผู้ด้อยโอกาสบางกลุ่ม จำนวน ๔ คน และจำนวนน้อยที่สุดเป็นปัญหาการรักษาพยาบาลระหว่างผู้มีฐานะกับคนยากจนยังคงมีความแตกต่าง จำนวน ๑ คน

ข้อเสนอแนะ

ผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่เทศบาลตำบลอุโมงค์ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในด้านสาธารณสุข คือเทศบาลควรจัดรถรับส่งไว้คอยบริการผู้ด้อยโอกาสในการเดินทางไปโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล จำนวน ๑๑ คน และการเปิดโอกาสให้ผู้ด้อยโอกาสให้ได้รับการบริการที่สะดวกสบายและทั่วถึง จำนวน ๔ คน

๓. ด้านการใช้สติปัญญา

ปัญหา

ผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่เทศบาลตำบลอุโมงค์ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคในการใช้สติปัญญา คือผู้ด้อยโอกาสบางคนยังไม่ได้มีการใช้สติปัญญาเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเท่าที่ควร จำนวน ๕ คน และผู้ด้อยโอกาสบางกลุ่มยังมีการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ ทำให้ขาดโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านต่างๆ จำนวน ๔ คน

ข้อเสนอแนะ

ผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่เทศบาลตำบลอุโมงค์ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการใช้สติปัญญา คือควรมีการอบรมเพื่อพัฒนาสติปัญญาสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ด้อยโอกาส จำนวน ๕ คน และควรให้การศึกษากับผู้ด้อยโอกาสอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง จำนวน ๔ คน

๔. ด้านชีวิตการทำงาน

ปัญหา

ผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่เทศบาลตำบลอุโมงค์ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคในด้านชีวิตการทำงาน คือในชุมชนยังไม่ให้ความสำคัญกับการจ้างงานสำหรับผู้ด้อยโอกาส จำนวน ๑๔ คน

และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่ได้มีการส่งเสริมการพัฒนาความรู้ด้านอาชีพแก่ผู้ด้อยโอกาสเท่าที่ควร จำนวน ๓ คน

ข้อเสนอแนะ

ผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่เทศบาลตำบลอุโมงค์ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในด้านชีวิตการทำงาน คือควรมีการส่งเสริมการจ้างงานผู้ด้อยโอกาสหรือการส่งเสริมอาชีพอื่นที่สร้างรายได้ให้กับผู้ด้อยโอกาส จำนวน ๘ คน และควรมีการอบรมการพัฒนาอาชีพแก่ผู้ด้อยโอกาสโดยเฉพาะ จำนวน ๓ คน

๕. ด้านสิ่งแวดล้อม

ปัญหา

ผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่เทศบาลตำบลอุโมงค์ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคในด้านสิ่งแวดล้อม คือปัญหาการจัดการขยะของผู้ด้อยโอกาสยังไม่ถูกสุขลักษณะเท่าที่ควร จำนวน ๔ คน และที่อยู่อาศัยของผู้ด้อยโอกาสบางคนยังไม่ถูกสุขอนามัย จำนวน ๒ คน

ข้อเสนอแนะ

ผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่เทศบาลตำบลอุโมงค์ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในด้านสิ่งแวดล้อม คือเทศบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรแนะนำให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลจัดการด้านขยะ จำนวน ๔ คน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมสุขอนามัยด้านที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้น จำนวน ๒ คน

๖. ด้านชีวิตครอบครัว

ปัญหา

ผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่เทศบาลตำบลอุโมงค์ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคในด้านชีวิตครอบครัว คือผู้ด้อยโอกาสบางครอบครัวยังคงมีปัญหาภายในครอบครัว จำนวน ๑๑ คน รองลงมาได้แก่ปัญหาสมาชิกในครอบครัวบางคนยังยอมรับผู้ด้อยโอกาสไม่ได้ จำนวน ๓ คน และปัญหาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ได้ให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างคนในครอบครัวและผู้ด้อยโอกาส มีน้อยที่สุด จำนวน ๑ คน

ข้อเสนอแนะ

ผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่เทศบาลตำบลอุโมงค์ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในด้านชีวิตครอบครัว คือควรส่งเสริมการพูดคุยทำความเข้าใจระหว่างคนในครอบครัวมากขึ้น โดยจัดเป็นโครงการต่างๆ จำนวนมากที่สุด จำนวน ๑๐ คน รองลงมาได้แก่ควรมีการทำความเข้าใจกับคนในชุมชนเกี่ยวกับผู้ด้อยโอกาส จำนวน ๒ คน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความรู้เรื่องครอบครัวให้มากขึ้น มีจำนวนน้อยที่สุด จำนวน ๑ คน

๗. ด้านชีวิตชุมชน

ปัญหา

ผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่เทศบาลตำบลอุโมงค์ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคในด้านชีวิตชุมชน คือชุมชนยังไม่มีส่วนร่วมช่วยเหลือการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ด้อยโอกาสอย่างจริงจัง จำนวน ๘ คน และคนในชุมชนบางคนยังไม่ให้การยอมรับผู้ด้อยโอกาสเท่าที่ควร จำนวน ๕ คน

ข้อเสนอแนะ

ผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่เทศบาลตำบลอุโมงค์ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในด้านชีวิตชุมชน คือชุมชนควรให้ความช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสบ้างตามความเหมาะสม จำนวน ๖ คน และคนในชุมชนควรให้การยอมรับและให้โอกาสแก่ผู้ด้อยโอกาสในการมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชนให้มากกว่านี้ จำนวน ๔ คน

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ของเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ระดับความคิดเห็นของผู้ด้อยโอกาสที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาสของเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาสเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสมในระดับหนึ่งแล้ว ถึงแม้ว่าในบางด้านจะยังไม่มี ความเหมาะสมเท่าใดนัก และเมื่อพิจารณาจากปัจจัยส่วนบุคคล มีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

๑) จากการวิจัยพบว่า ผู้ด้อยโอกาสมีการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านความมั่นคงในด้านเศรษฐกิจ ในเรื่องของครอบครัวมีฐานะดีขึ้น สามารถพึ่งตนเองได้ ($\bar{X} = 3.67$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความมั่นคงในด้านเศรษฐกิจของผู้ด้อยโอกาสนั้นได้รับการพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น สามารถที่จะพึ่งพาตนเองได้ตามอัตภาพฐานะ ซึ่งเป็นความสำคัญที่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ด้อยโอกาสจำเป็นต้องสร้างความมั่นคงในด้านเศรษฐกิจให้ดีขึ้น จึงจะสามารถพัฒนาในด้านอื่นๆ ต่อไปได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสมชาย สิริจินโท (หานนท์)^๑ ซึ่งได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางของพระพุทธคุณ (สมาน สุขเมโธ)” ผลการวิจัยพบว่าหลักเศรษฐกิจในการพัฒนาด้าน มุ่งสอนให้รู้จักการควบคุมดูแลในการใช้จ่ายที่เกิดประโยชน์ว่าส่วนใดใดเลี้ยงตนเอง เลี้ยงครอบครัว และเป็นสาธารณะประโยชน์ แก่ส่วนรวม ทั้งยังต้องพิจารณาในการเสพ ในการบริโภคใช้สอยทรัพย์สินเงินทองในแต่ละครั้งโดยรู้จักมีความอดทนหาทรัพย์สิน ไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อยหรือท้อใจ รู้จักวิธีแสวงหาทรัพย์สินโดยชอบธรรม รู้จักรักษาทรัพย์สินที่หามาได้นั้น รู้จักสันโดษ ใช้จ่ายพอดีฐานะของตนจึงจะมีความสุขเพราะการใช้จ่ายทรัพย์สิน และประกอบด้วยพลธรรม ๕ อย่าง คือ ศรัทธาพละวิริยพละ สติพละ สมาธิพละ และปัญญาพละ เพื่อความสำเร็จในการสร้างฐานทางเศรษฐกิจตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจนั้นจะทำให้รากฐานความมั่นคงในด้านเศรษฐกิจมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ของเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญได้กล่าวถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ด้านความมั่นคงในด้านเศรษฐกิจ มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ต้องเป็นการสร้างความเข้มแข็งที่เกิดจากภายใน คือเศรษฐกิจภายในครัวเรือนของผู้ด้อยโอกาสต้องมีความเข้มแข็งก่อน ด้วยการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะใช้เป็นแนวทางในการสร้างความมั่นคงในด้านเศรษฐกิจได้

^๑ พระมหาสมชาย สิริจินโท (หานนท์), “พุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางของพระพุทธคุณ (สมาน สุขเมโธ)”, “วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๗.

การสร้างอาชีพที่มั่นคง สร้างงานที่มีรายได้อย่างยั่งยืน ความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยเสริมสร้างการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้นได้ เพราะเศรษฐกิจถือเป็นรากฐานแห่งการดำรงชีวิต เศรษฐกิจดี คือการอยู่ดีกินดี มีความสุข ซึ่งแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจนี้ต้องอาศัยการดำรงชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นสำคัญ ขอเพียงแต่ให้พออยู่ พอดี พอกิน ชีวิตก็มีความสุข

๒) จากการวิจัยพบว่า ผู้ด้อยโอกาสมีการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านสาธารณสุข ในเรื่องของสามารถเข้าถึงการดูแลสุขภาพด้านการแพทย์ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ($\bar{X} = ๓.๙๓$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการเข้าถึงการรักษาพยาบาลของผู้ด้อยโอกาสนั้นมีประสิทธิภาพและได้รับการดูแลอย่างทั่วถึงและเหมาะสมกับสถานะความต้องการทางด้านการรักษาพยาบาล ซึ่งเป็นความสำคัญของการเสริมสร้างสุขภาวะอนามัยที่ดี มีคุณภาพ และที่สำคัญผู้ด้อยโอกาสส่วนใหญ่ไม่มีความพร้อมในด้านการคมนาคมมากเท่าใดนัก ต้องอาศัยผู้อื่นหรือทางเทศบาลในการจัดรถรับส่งไปยังสถานพยาบาล ซึ่งการดูแลด้านการแพทย์ที่นั่นจำเป็นต้องได้รับการจัดสวัสดิการจากหลักประกันสุขภาพอย่างทั่วถึง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ปราณี ประไพวัชรพันธ์**^๒ ซึ่งได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการในตำบลอรพิมพ์ อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยพบว่า ด้านสุขภาพมีความต้องการด้านการจัดสวัสดิการจากหลักประกันสุขภาพให้ครอบคลุมและมีการจัดการรับส่งสำหรับคนพิการที่ลำบากและต้องไปรับบริการในระดับอำเภอ ซึ่งจะเห็นได้ว่า การจัดสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาลอย่างครอบคลุมจะทำให้ผู้ด้อยโอกาสสามารถเข้าถึงการรักษาพยาบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ และแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ของเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอมะนัง จังหวัดลำพูน ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญได้กล่าวถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาสด้านสาธารณสุข มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ การสร้างสุขภาวะที่ดีแบบองค์รวม การสร้างการมีส่วนร่วมในด้านสุขภาพอนามัยที่ดี การดูแลทางด้านสุขภาพจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้ด้อยโอกาส อันจะเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ด้อยโอกาสตามไปด้วย การสาธารณสุขที่นั่นผู้ด้อยโอกาสจะต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่ที่ดีด้วย โดยเฉพาะการเข้ารับบริการทางสาธารณสุขจะต้องครอบคลุม ทั่วถึง และสามารถเข้ารับบริการได้อย่างสะดวก ซึ่งการให้บริการด้านสาธารณสุขที่นั่นจะเป็นยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้ด้อยโอกาสในด้านสุขภาพอนามัยด้วย และการสร้างสุขภาวะแบบองค์รวมนั้นก็จะเป็นแนวทางในการเสริมสร้างสุขภาพที่ดีด้วย โดยเฉพาะการออกกำลังกายและการบริโภคอาหารที่ดีมีประโยชน์ จะช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้มีคุณภาพที่ดีได้ เพราะเมื่อร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง ได้รับการบริการสาธารณสุขอย่างทั่วถึง ก็สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้

๓) จากการวิจัยพบว่า ผู้ด้อยโอกาสมีการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านการใช้สติปัญญา ในเรื่องของความมีสติปัญญาที่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ($\bar{X} = ๓.๗๐$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้ด้อยโอกาสมีการใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี การใช้สติปัญญานั้นจำเป็นต้องมีความรู้เป็นทุนทางปัญญาด้วย เพื่อให้สามารถประยุกต์ใช้หลักสติปัญญาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มี

^๒ ปราณี ประไพวัชรพันธ์, “รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการในตำบลอรพิมพ์ อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครราชสีมา”, วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา), ๒๕๕๑.

ประสิทธิภาพได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของศราวุธ เสาวจิตร^๓ ซึ่งได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวน กองพลทหารราบที่ ๔ ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช จังหวัดพิษณุโลก” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวนในกองพลทหารราบที่ ๔ และหน่วยงานทุกระดับชั้นปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงบนพื้นฐานทางสายกลางคือความพอดี เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ค่อยเป็นค่อยไป มีความพอประมาณ ไม่มากและไม่น้อยเกินไป มีการคิดถึงผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นว่าสิ่งที่กระทำลงไปนั้นจะเกิดผลดี ผลเสีย หรือไม่อย่างไร ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการใช้สติปัญญาในการวิเคราะห์ พิจารณาการกระทำต่างๆ นั้นจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วย การดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงและตามทางสายกลางเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพด้วยเช่นกัน และแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ของเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอมะนัง จังหวัดลำพูน ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญได้กล่าวถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ด้านการใช้สติปัญญา ไว้ว่า การสร้างองค์ความรู้ให้เกิดขึ้นเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการส่งเสริมการใช้สติปัญญา รวมไปถึงการส่งเสริมการเรียนรู้ในด้านต่างๆ โดยเฉพาะทักษะความรู้ทางด้านการประกอบอาชีพ และทักษะการดำรงชีวิต ด้วยการใช้สติปัญญาอย่างชาญฉลาด การเรียนรู้ที่ดีขึ้นเป็นสิ่งที่ช่วยเสริมสร้างการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้เป็นอย่างดี ด้วยการนำความรู้ความสามารถที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ และโดยเฉพาะการพัฒนาความรู้สติปัญญาในด้านการประกอบอาชีพ เป็นความสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมให้มีการประกอบอาชีพที่ยั่งยืน และมีทักษะฝีมือแรงงานที่มีคุณภาพ เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานด้วย ซึ่งถือได้ว่า การพัฒนาทางด้านสติปัญญานี้จะช่วยให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านอื่นๆ ดีขึ้นตามไปด้วย และยังสอดคล้องกับแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ของเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอมะนัง จังหวัดลำพูน ตามหลักไตรสิกขา ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญได้กล่าวถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ด้านปัญญา ไว้ว่า การใช้ปัญญาหรือความรู้ที่มีอยู่เป็นการช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รู้จักการดำรงชีวิตด้วยการใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองเรื่องราวต่างๆ หรือสิ่งใดที่เป็นประโยชน์หรือไม่เป็นประโยชน์ต่อชีวิต ใช้ปัญญาในการพิจารณาเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น การใช้ปัญญาเป็นส่วนช่วยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้นเป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก ปัญญาจะช่วยในเรื่องของการรู้แจ้งเห็นจริงในการดำเนินชีวิตว่าควรต้องเป็นไปในทิศทางใด การที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นได้นั้นต้องอาศัยปัญญาในการพิจารณาไตร่ตรองให้ละเอียดรอบคอบ ซึ่งจะเป็นการนำมาซึ่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

๔) จากการวิจัยพบว่า ผู้ด้อยโอกาสมีการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านชีวิตการทำงาน ในเรื่องของการมีอาชีพการทำงานที่มั่นคง ($\bar{X} = ๓.๗๓$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า อาชีพการทำงานที่มีความมั่นคงนั้นเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตมีประสิทธิภาพด้วย เพราะอาชีพที่มั่นคงจะมีผลผูกพันกับความมั่นคงในด้านเศรษฐกิจด้วย รายได้ต่างๆ ที่จะนำมาใช้จ่ายในครอบครัวนั้นย่อมได้มาจากการประกอบอาชีพ ซึ่งอาชีพที่มั่นคงนั้นย่อมนำมาซึ่งรายได้ที่มั่นคงด้วย ซึ่งถือได้ว่าเป็นความคาดหวังใน

^๓ ศราวุธ เสาวจิตร, “แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวน กองพลทหารราบที่ ๔ ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช จังหวัดพิษณุโลก”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม), ๒๕๕๔.

ระดับสูงของการประกอบอาชีพนอกเหนือจากความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงานและรายได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **โสภณ อินริสพงศ์**^๔ ซึ่งได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคาดหวังของ พนักงาน บริษัท เอ็น เอ็กซ์ พี เซมิ คอนดักเตอร์ (ไทยแลนด์) จำกัด ที่มีต่อบทบาทของสหภาพ แรงงานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงาน” ผลการวิจัยพบว่า ด้านความมั่นคงและความก้าวหน้า ในการทำงานพบว่าพนักงานมีความคาดหวังอยู่ในระดับมาก พนักงานมีความคาดหวังว่าบริษัทจะมีการจ่ายค่าชดเชยที่เป็นธรรมและเหมาะสมกรณีเลิกจ้างพนักงาน เพื่อเป็นการตอบสนองขั้นพื้นฐานให้ พนักงานเกิดความพึงพอใจในงานและทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ความมั่นคงและ ความก้าวหน้าในหน้าที่การงานนั้นเป็นความคาดหวังในระดับมากของพนักงาน ซึ่งเป็นการสนองตอบ ต่อความต้องการขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตที่นับวันเรื่องความมั่นคงในด้านเศรษฐกิจในครัวเรือนจะ เป็นสิ่งสำคัญมากยิ่งขึ้น และเป็นการสร้างความพึงพอใจในการทำงานอันจะส่งผลให้เกิดการทำงานที่ มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นไปด้วย และแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ของเทศบาล ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญได้กล่าวถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้ด้อยโอกาส ด้านการทำงาน ไว้ว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านการงานนั้นจะต้องส่งเสริมการ ประกอบอาชีพตามความถนัดหรือตามความสามารถที่มีอยู่ พร้อมกับการพัฒนาทักษะฝีมือเพื่อให้เกิด ผลผลิตที่มีคุณภาพยิ่งขึ้น สามารถนำไปต่อยอดเพื่อพัฒนาเป็นธุรกิจภายในครอบครัวได้ ซึ่งการ ทำงานของผู้ด้อยโอกาสส่วนใหญ่แล้วมักไม่ค่อยได้รับโอกาสเท่าที่ควร โดยเฉพาะงานที่ต้องใช้ฝีมือ เช่น โรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น ผู้ด้อยโอกาสแทบที่จะไม่ได้เข้าทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมเลย เพราะผลจากการวิจัยที่พบว่าส่วนใหญ่แล้วมีอาชีพรับจ้างทั่วไป ซึ่งอาจเป็นอาชีพที่ไม่มีความมั่นคง แน่นนอน เป็นอาชีพที่มีรายได้ที่ไม่แน่นอน เพราะเป็นการรับจ้างตามงานต่างๆ ที่มีผู้มาว่าจ้าง ซึ่งอาจ ไม่ได้เป็นงานประจำที่ต้องทำทุกวัน จึงส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตในด้านอื่นๆ ด้วย ซึ่งแนวทางใน การพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านการงานนี้ต้องเสริมสร้างการประกอบอาชีพตามความถนัด พัฒนา ฝีมือแรงงานให้ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ด้อยโอกาสมีโอกาสในการ ทำงานในระดับที่มีรายได้สูงขึ้นต่อไป

๕) จากการวิจัยพบว่า ผู้ด้อยโอกาสมีการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านสิ่งแวดล้อม ในเรื่องของ สภาพที่อยู่อาศัยมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ($\bar{X} = ๓.๘๑$) และสภาพที่อยู่อาศัยถูก สุขลักษณะ ถูกสุขอนามัย ($\bar{X} = ๓.๗๑$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ที่อยู่อาศัยเป็นปัจจัยหนึ่งในการดำรงชีวิตที่ มีความสำคัญเป็นอย่างมาก การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีด้านที่อยู่อาศัยจึงเป็นความจำเป็น เช่นเดียวกันในการเสริมสร้างการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ด้อยโอกาส ซึ่งถึงแม้ว่าที่อยู่อาศัยของผู้ ด้อยโอกาสบางคนจะไม่ได้มีความมั่นคง ใหญ่โต เท่าใดนัก แต่การสร้างสภาพแวดล้อมให้น่าอยู่ย่อม เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยเช่นกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูสุจิณธรรมนิวิฐ (สมจิตร**

^๔ โสภณ อินริสพงศ์, “ความคาดหวังของพนักงาน บริษัท เอ็น เอ็กซ์ พี เซมิ คอนดักเตอร์ (ไทยแลนด์) จำกัด ที่มีต่อบทบาทของสหภาพแรงงานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงาน”, **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร มหาบัณฑิต**, (วิทยาลัยการบริหารและการจัดการ : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง), ๒๕๕๕.

อธิปญโญ)^๕ ซึ่งได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน : กรณีศึกษาคณะสงฆ์อำเภอคลอง จังหวัดแพร่” ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและชุมชนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการจัดสภาพแวดล้อมบ้านเรือนให้สะอาดเพื่อสุขอนามัยที่ดี การปรับปรุงชุมชนให้มีความสะอาดและมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมในครัวเรือนนั้นเป็นความสำคัญในการสร้างสุขภาพอนามัยที่ดี และการสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินก็เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีคุณภาพในระดับหนึ่งด้วย และแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ของเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญได้กล่าวถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ด้านสิ่งแวดล้อมมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ การเสริมสร้างสภาพแวดล้อมโดยรวม โดยเฉพาะด้านที่อยู่อาศัยให้ถูกสุขลักษณะ เอื้อต่อการดำรงชีวิตได้เป็นอย่างดี สนับสนุนปัจจัย ๔ ด้านที่อยู่อาศัยให้มีสภาพที่ปลอดภัยและมั่นคง การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อสุขภาวะที่ดีของชุมชน การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมนี้ส่วนใหญ่แล้วเน้นในเรื่องของการจัดการขยะ เพราะเป็นปัญหาสำคัญของชุมชนโดยรวม ปัญหาขยะเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้ เพราะอาจส่งผลให้เกิดมลภาวะที่ไม่พึงประสงค์และส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตที่ต้องประสบกับกลิ่นเหม็นของขยะ ซึ่งจะส่งผลต่อสุขภาพด้วย จึงเป็นหน้าที่ของทุกคนที่ต้องร่วมกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมให้มีสภาพที่ดี และด้านที่อยู่อาศัยก็เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมด้วย ซึ่งผู้ด้อยโอกาสก็เป็นส่วนหนึ่งในการช่วยกันดูแลที่อยู่อาศัยให้มีสภาพที่มั่นคงแข็งแรงและปลอดภัย

๖) จากการวิจัยพบว่า ผู้ด้อยโอกาสมีการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านชีวิตครอบครัว ในเรื่องของครอบครัวมีความเข้มแข็ง และอบอุ่น ($\bar{X} = 3.91$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ครอบครัวที่มีความเข้มแข็ง อบอุ่น สามารถสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้ด้อยโอกาสได้ ซึ่งความเข้มแข็งของครอบครัวจะเป็นเกราะป้องกันไม่ให้คุณภาพชีวิตของผู้ด้อยโอกาสได้รับความกระทบกระเทือนมากนัก โดยเฉพาะทางด้านจิตใจที่ถือว่าเป็นความสำคัญมาก การได้รับการยอมรับจากคนในครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการเสริมสร้างการดำเนินชีวิตที่มีคุณภาพด้วย ซึ่งความรัก ความเข้าใจ ความอบอุ่นของคนในครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ **เนตรนภา พงษ์ศรี**^๖ ซึ่งได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐานของชุมชนตึกใหม่ เทศบาลนครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่า ความอบอุ่นในครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความอบอุ่นในครอบครัวนั้นสามารถสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับผู้ด้อยโอกาสหรือคุณภาพชีวิตที่ดีของสมาชิกในครอบครัวได้ และแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาสของเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญได้กล่าวถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ด้านชีวิตครอบครัว มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ การเสริมสร้าง

^๕ พระครูสุจริตรมณีสถิต (สมจิตร อธิปญโญ), “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน : กรณีศึกษาคณะสงฆ์อำเภอคลอง จังหวัดแพร่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

^๖ เนตรนภา พงษ์ศรี, “แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐานของชุมชนตึกใหม่ เทศบาลนครสวรรค์”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์), ๒๕๕๒.

ความมั่นคงทางด้านครอบครัวให้มีความมั่นคงยิ่งขึ้น ด้วยการส่งเสริมอาชีพตามความถนัด การดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง การสร้างการยอมรับจากคนในครอบครัวและสังคม ซึ่งครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่จะต้องยอมรับผู้ด้อยโอกาสในการอยู่ร่วมกันในครอบครัว ซึ่งเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ด้อยโอกาสจะต้องได้รับการยอมรับจากคนในครอบครัวก่อน การสร้างกำลังใจที่ดีในการอยู่ร่วมกันจะช่วยทำให้ผู้ด้อยโอกาสอยู่กับคนในครอบครัวได้อย่างมีความสุข

๓) จากการวิจัยพบว่า ผู้ด้อยโอกาสมีการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านชีวิตชุมชน ในเรื่องของสังคมชุมชนให้การยอมรับ ($\bar{X} = ๓.๙๓$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนนั้น เป็นสิ่งที่ช่วยเสริมสร้างการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ด้อยโอกาสได้เป็นอย่างดี เพราะการได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนนั้นถือได้ว่าเป็นการยอมรับในความด้อยโอกาสต่างๆ ของผู้อื่น ซึ่งจะก่อให้เกิดขวัญและกำลังใจที่ดีในการดำเนินชีวิตและต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคต่างๆ ที่เข้ามาในชีวิตได้ โดยเฉพาะการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างผู้ด้อยโอกาสและคนในชุมชนผ่านกิจกรรมต่างๆ ก็เป็นการเสริมสร้างกำลังใจที่ดีของผู้ด้อยโอกาส อันจะเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาสด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ **วิเชียร เขียวเข้ม**^๗ ซึ่งได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ติดเชื้อเอชไอวีและผู้ป่วยเอดส์โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มในเครือข่ายอำเภอปทุมราชวงศา จังหวัดอำนาจเจริญ” ผลการวิจัยพบว่า ผลจากการดำเนินงานด้านการพัฒนาด้านสัมพันธภาพทางสังคมและสิ่งแวดล้อมของกลุ่มทำให้เกิดการตื่นตัวของคนในชุมชนต่อการพิทักษ์สิทธิผู้ติดเชื้อเอชไอวีและผู้ป่วยเอดส์ที่สำคัญคือ เกิดการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการเชื่อมต่อการสร้างความรู้ความเข้าใจในการอยู่ร่วมกับผู้ติดเชื้อเอชไอวีและผู้ป่วยเอดส์อย่างเข้าใจกับคนในชุมชน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การให้อาสาแก่ผู้ด้อยโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนเป็นสิ่งที่ดีและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของผู้ด้อยโอกาส ทำให้คนในชุมชนให้การยอมรับและเข้าใจผู้ด้อยโอกาสมากยิ่งขึ้น และในส่วนของผู้ด้อยโอกาสควรมีการประพฤติตนตามหลักศีลธรรมเพื่อให้เป็นฐานในการสร้างความน่าเชื่อถือให้กับตนเอง สอดคล้องกับแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ของเทศบาลตำบลอุโมงค์อำเภอมือง จังหวัดลำพูน ตามหลักไตรสิกขา ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญได้กล่าวถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ด้านสมาธิ ไว้ว่า การดำเนินชีวิตอย่างมีสติเป็นสิ่งที่สามารถทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นได้ การที่เราจะทำอะไรก็ตามต้องมีสติกำกับอยู่เสมอ รู้ตัวอยู่เสมอว่ากำลังทำอะไรอยู่ ใช้สติเป็นเครื่องกำหนดทิศทางในการดำเนินชีวิตในด้านต่างๆ สมานินับเนื่องเข้ากับสติด้วย เพราะสติเป็นตัวช่วยให้เราสามารถดำเนินชีวิตอย่างไม่ประมาท และสมาธิ คือความสงบ สงบทั้งกาย วาจา ใจ มีความสำรวมอ่อนน้อมถ่อมตนอยู่เสมอ และในด้านด้านศีล มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ การรักษาศีล ๕ ให้เป็นปกติอย่างสม่ำเสมอ ศีลเป็นรากฐานแห่งความประพฤติที่ดีงาม ศีลเป็นพื้นฐานแห่งการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ศีลแปลว่า ปกติ คือมีความปกติทั้งกาย วาจา และใจ ไม่ประพฤติชั่ว ทำแต่ความดี เมื่อผู้ด้อยโอกาสมีศีลเป็นปกติแล้วย่อมได้รับการยอมรับจากคนในสังคมอย่างแน่นอน

๔) จากการวิจัยพบว่า เพศของผู้ด้อยโอกาส ในภาพรวมมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ของเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า

^๗ วิเชียร เขียวเข้ม, “การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ติดเชื้อเอชไอวีและผู้ป่วยเอดส์โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มในเครือข่ายอำเภอปทุมราชวงศา จังหวัดอำนาจเจริญ”, *วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๕๖.

เพศมีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ด้อยโอกาส เพราะผู้ด้อยโอกาสมีทั้งเพศชายและเพศหญิงและส่วนใหญ่ก็ประสบปัญหาในการดำเนินชีวิตเช่นเดียวกัน และการพัฒนาคุณภาพชีวิตก็ไม่ได้จำกัดด้วยว่าจะต้องพัฒนาเฉพาะเพศใดเพศหนึ่งหรือให้ความช่วยเหลือเฉพาะเพศใดเพศหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยรวมทั้งเพศชายและหญิง สอดคล้องกับงานวิจัยของ **วิมลนันท์ จิระถาวรพัฒน์**^๙ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “คุณภาพชีวิตในการทำงานกับการสนับสนุนทางสังคมของบุคลากรมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี” ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรที่มีเพศแตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงานแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .๐๕ ซึ่งบ่งชี้ได้ว่า เพศที่แตกต่างกันนั้นมีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่แตกต่างกันด้วย จึงเป็นการยืนยันได้ว่าเพศมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วย

๙) จากการวิจัยพบว่า อายุของผู้ด้อยโอกาส พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ของเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอายุไม่ได้มีผลใดๆ ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ด้อยโอกาส ทั้งนี้เพราะการพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นไปอย่างครอบคลุมทุกช่วงอายุ และได้รับการพัฒนาที่เท่าเทียมกันจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้ด้อยโอกาสส่วนใหญ่แล้วจะอยู่ในช่วงอายุที่ยังสามารถประกอบอาชีพการงานต่างๆ ได้ จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นไปในลักษณะที่ส่งเสริมการมีอาชีพอย่างเท่าเทียมกัน แต่อาจมีปัญหาต่างๆ อยู่บ้างเล็กน้อย เช่น ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ปัญหาการว่างงาน เป็นต้น ซึ่งช่วงอายุต่างๆ นี้ยังสามารถประกอบอาชีพได้ตามปกติ เพียงแต่อาจจะมีการรองรับหรือไม่เท่านั้น ดังนั้นแล้วช่วงอายุก็ไม่ได้มีผลใดๆ ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ด้อยโอกาสแต่อย่างใด สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ประสงค์ สมสกุลชัย**^๙ ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “คุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครูในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต ๑” ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการครูที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตการทำงานในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต ๑ ไม่แตกต่างกัน

๑๐) จากการวิจัยพบว่า ระดับการศึกษาของผู้ด้อยโอกาส พบว่ามีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ของเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ระดับการศึกษามีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ด้อยโอกาส ทั้งนี้เป็นเพราะระดับการศึกษาของผู้ด้อยโอกาสส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำ จึงไม่ได้มีการประยุกต์ใช้ความรู้ที่มีอยู่นั้นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตเท่าที่ควร เพราะหากมีการศึกษาในระดับที่สูงนั้นย่อมมีการเปรียบเทียบและมีแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งมีผลทำให้ระดับการศึกษามีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ด้อยโอกาสด้วย ซึ่งระดับการศึกษานั้นเป็นตัวบ่งชี้ได้ในแง่ของความรู้สึนึกคิดที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพราะหากมีการศึกษาในระดับต่ำ ย่อมมีความคาดหวังในการพัฒนา

^๙ วิมลนันท์ จิระถาวรพัฒน์, “คุณภาพชีวิตในการทำงานกับการสนับสนุนทางสังคมของบุคลากรมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี”, **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒).

^๙ ประสงค์ สมสกุลชัย, “คุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครูในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต ๑”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี), ๒๕๔๙.

คุณภาพชีวิตที่สามารถเลี้ยงชีวิตให้ดำรงอยู่ได้เท่านั้น ไม่ได้คาดหวังว่าจะต้องมีคุณภาพชีวิตที่ดี เทียบเท่ากับคนอื่น โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจที่ไม่อาจทัดเทียมกับผู้ที่ยึดพร้อมทางฐานะสังคมได้ แต่หากผู้ด้อยโอกาสมีระดับการศึกษาที่สูง ก็มีความคาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยเฉพาะ ในด้านเศรษฐกิจที่ต้องการมีฐานะความร่ำรวยบ้าง ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ตรงตามเป้าประสงค์ของการพัฒนา คุณภาพชีวิตที่ต้องการให้อยู่ดีมีสุขและดำรงตนอยู่ได้ในสังคมอย่างยั่งยืน ดังนั้นแล้ว ระดับการศึกษา จึงมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ด้อยโอกาส สอดคล้องกับงานวิจัยของ **มารีชา ชุกติติพงษ์**^{๑๐} ซึ่งได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “คุณภาพชีวิตในการทำงาน อิทธิบาท ๔ และความผูกพันต่อองค์กร ของพนักงานบริษัทผลิตอุปกรณ์ยานยนต์” ผลการวิจัยพบว่า พนักงานที่มีระดับการศึกษาต่างกัน สถานภาพสมรสต่างกัน และอายุงานต่างกัน มีความผูกพันต่อองค์กรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

๑๑) จากการวิจัยพบว่า อาชีพของผู้ด้อยโอกาส พบว่าในภาพรวมไม่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ของเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอมะนัง จังหวัดลำพูน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอาชีพก็ไม่ได้มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ด้อยโอกาส ทั้งนี้เป็นเพราะอาชีพส่วนใหญ่ เป็นอาชีพรับจ้างทั่วไปที่ไม่ได้ต้องการรายได้มากมายเท่าใดนัก แต่ต้องการเพียงตารางรายได้รายวันที่สามารถนำมาเลี้ยงดูจุนเจือคนในครอบครัวได้ ซึ่งรายได้ส่วนใหญ่ก็เป็นรายได้ที่มาจากการทำงานรับจ้างซึ่งไม่มีความมั่นคงทางด้านรายได้เท่าใดนัก แต่ความมั่นคงทางด้านอาชีพยังมีอยู่ เพราะเป็นการรับจ้างทั่วไปที่ใครมาจ้างงานอะไรก็สามารถทำได้ แต่รายได้นั้นก็ขึ้นอยู่กับลักษณะของงานที่ทำว่ามีความยากง่าย ใช้เวลานานน้อยเพียงใด ซึ่งจากการวิจัยในเชิงปริมาณพบว่าส่วนใหญ่มีรายได้ ๓.๐๐๑ - ๔.๐๐๐ บาท ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเป็นรายได้ที่ค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับการใช้จ่ายในแต่ละวัน แต่ทั้งนี้ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านการงานก็ยังเป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญ เพราะจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในด้านเศรษฐกิจ ด้านชีวิตครอบครัว และด้านสาธารณสุขด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ **นวิยา ลมุนสุข**^{๑๑} ซึ่งได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กก่อนวัยเรียน ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านกลาง ตำบลบ้านกลาง อำเภอมะนัง จังหวัดกระบี่” ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองเด็กก่อนวัยเรียนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านกลาง ที่มีอาชีพแตกต่างกัน ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

๑๒) จากการวิจัยพบว่า รายได้ของผู้ด้อยโอกาส พบว่าในภาพรวมมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ของเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอมะนัง จังหวัดลำพูน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า รายได้มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ด้อยโอกาส ทั้งนี้เพราะรายได้ของผู้ด้อยโอกาสแต่ละคนแตกต่างกันออกไป ซึ่งรายได้ของผู้ด้อยโอกาสส่วนใหญ่นั้นไม่เหมือนกัน บางคนมีรายได้จากหลายแหล่ง เช่น อาชีพรับจ้าง รายได้จากญาติพี่น้อง รายได้จากสวัสดิการของรัฐ เป็นต้น จึงทำให้

^{๑๐} มารีชา ชุกติติพงษ์, “คุณภาพชีวิตในการทำงาน อิทธิบาท ๔ และความผูกพันต่อองค์กร ของพนักงานบริษัทผลิตอุปกรณ์ยานยนต์”, **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๐).

^{๑๑} นวิยา ลมุนสุข, “ความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กก่อนวัยเรียน ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านกลาง ตำบลบ้านกลาง อำเภอมะนัง จังหวัดกระบี่”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, ๒๕๕๖).

รายได้ของผู้ด้อยโอกาสแตกต่างกันไป และเป็นสาเหตุที่ทำให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตแตกต่างกันไป ด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา บุญเพลิง^{๑๒} ซึ่งได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “คุณภาพชีวิตการทำงานกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานเทศบาล จังหวัดสมุทรสาคร” ผลการวิจัยพบว่าการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานเทศบาล จังหวัดสมุทรสาคร เมื่อจำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งชี้ได้ว่า รายได้ต่อเดือนที่ต่างกันนั้น มีผลทำให้มีความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตการทำงานกับความผูกพันต่อองค์กรที่ต่างกันด้วย จึงเป็นการยืนยันได้ว่า รายได้ที่ต่างกันนั้นมีผลต่อความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาสของเทศบาลตำบลอู่เม้ง อำเภอมือง จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะทางการวิจัย ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) เทศบาลควรส่งเสริมการศึกษาแก่บุตรของผู้ด้อยโอกาสเพื่อเป็นการพัฒนาความรู้ในการใช้เป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพ เพราะผู้ด้อยโอกาสส่วนใหญ่มีรายได้น้อยจึงไม่สามารถส่งเสียบุตรให้ศึกษาเล่าเรียนได้ ซึ่งมีสาเหตุมาจากความมั่นคงในด้านเศรษฐกิจครอบครัวยังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร

๒) เทศบาลควรจัดกิจกรรมการส่งเสริมการออกกำลังกายในชุมชน สนับสนุนให้ผู้ด้อยโอกาสได้ออกกำลังกายเพื่อให้มีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง ปราศจากโรค และหากผู้ด้อยโอกาสมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง ไร้โรคภัยไข้เจ็บ ก็จะเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายด้านการรักษาพยาบาลทั้งของครอบครัวผู้ด้อยโอกาสและของเทศบาลได้ในระดับหนึ่ง

๓) เทศบาลควรส่งเสริมการใช้สติปัญญาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งอาจจัดทำในรูปแบบของโครงการการพัฒนาปัญญาเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต การใช้ทักษะการแก้ไขปัญหาการดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น เพื่อให้ผู้ด้อยโอกาสสามารถใช้สติปัญญาของตนเองในการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้

๔) เทศบาลควรมีการส่งเสริมอาชีพสำหรับผู้ด้อยโอกาส ซึ่งอาจมีการรวมกลุ่มกันทางอาชีพ เพื่อสร้างงานที่มีความมั่นคงและสร้างรายได้ให้กับผู้ด้อยโอกาส รวมถึงการสนับสนุนให้ผู้ประกอบการในพื้นที่รับผู้ด้อยโอกาสเข้าทำงาน หรือเทศบาลเป็นผู้ว่าจ้างผู้ด้อยโอกาสให้ทำงานในส่วนงานของเทศบาล เพื่อให้มีอาชีพที่มั่นคงและสร้างรายได้ให้กับครอบครัว

๕) เทศบาลควรมีนโยบายการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยสำหรับผู้ด้อยโอกาสโดยเฉพาะ เพราะคนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ยังมีปัญหาด้านที่อยู่อาศัยเป็นสำคัญ โดยเฉพาะคน

^{๑๒} กาญจนา บุญเพลิง, “คุณภาพชีวิตการทำงานกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานเทศบาล จังหวัดสมุทรสาคร”, วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๒).

ยากจนที่มีปัญหาด้านที่อยู่อาศัยมากที่สุด การจัดการด้านที่อยู่อาศัยให้กับคนกลุ่มนี้ด้วยการส่งเสริมให้สร้างที่อยู่อาศัยให้ถูกสุขลักษณะและมั่นคงปลอดภัยจึงจะเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ในระดับหนึ่ง

๖) เทศบาลควรมีการส่งเสริมการลด ละ เลิกอบายมุขให้มากขึ้น โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส บางส่วนที่ยังคงมีปัญหาด้านการดื่มสุรา การพนัน ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตประการหนึ่ง และควรส่งเสริมให้ผู้ด้อยโอกาสได้ประพฤติตนอยู่ในหลักศีลธรรม เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับคนในครอบครัวและชุมชน

๗) เทศบาลควรมีการส่งเสริมความเข้าใจในตัวผู้ด้อยโอกาสให้กับคนในชุมชนให้มากขึ้น เปิดโอกาสให้ผู้ด้อยโอกาสในการใช้ชีวิตร่วมกับคนในชุมชนได้อย่างปกติสุข และส่งเสริมให้ผู้ด้อยโอกาสและครอบครัวของผู้ด้อยโอกาสได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน โดยการสนับสนุนของเทศบาลในการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอันดีและการยอมรับผู้ด้อยโอกาสจากคนในชุมชน อันจะเป็นการสร้างขวัญกำลังใจที่ดีในการดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุข

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑) ผู้ด้อยโอกาสควรใช้ชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงให้มากยิ่งขึ้น รู้จักการประหยัดอดออม สร้างรายได้ที่มั่นคงให้กับครอบครัว การใช้จ่ายไม่ควรเกินจากรายได้ และให้การสนับสนุนการศึกษาแก่บุตรให้มากยิ่งขึ้น

๒) ผู้ด้อยโอกาสควรมีการดูแลสุขภาพของตนเองแบบองค์รวมด้วยการออกกำลังกาย บริโภคอาหารที่ดีมีประโยชน์ ซึ่งอาหารที่ดื่มนั้นไม่จำเป็นต้องมีราคาแพง ซึ่งอาหารที่พอหาได้แต่มีคุณค่าทางอาหารสูงก็เพียงพอสำหรับโภชนาการที่ดี

๓) ผู้ด้อยโอกาสควรมีการประยุกต์ใช้ความรู้ที่ตนเองมีอยู่ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยตนเอง ใช้สติปัญญาของตนเองในการแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิตที่ประสบอยู่โดยไม่ต้องรอรับความช่วยเหลือจากผู้อื่นเพียงอย่างเดียว

๔) ผู้ด้อยโอกาสควรมีการพัฒนาฝีมือแรงงานของตนเองให้มีความชำนาญมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการพัฒนาทักษะทางวิชาชีพเพื่อนำไปใช้ในการทำงานที่มีค่าตอบแทนสูงต่อไป

๕) ผู้ด้อยโอกาสควรดูแลสุขภาพสิ่งแวดล้อมโดยรวมให้มาก โดยเฉพาะขยะมูลฝอยที่ต้องจัดการให้ดี การคัดแยกขยะเพื่อนำไปขายสร้างรายได้ก็เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจได้เช่นกัน รวมถึงการจัดการที่อยู่อาศัยให้ถูกสุขลักษณะ ถูกสุขอนามัยและมีความมั่นคงปลอดภัย

๖) ผู้ด้อยโอกาสควรลด ละ เลิกอบายมุขต่างๆ เพราะเป็นสิ่งที่เป็อุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นอย่างมาก รวมทั้งควรประพฤติตนอยู่ในหลักศีลธรรม มีคุณธรรมจริยธรรมเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับตนเอง และสมาชิกในครอบครัวควรให้โอกาส ให้กำลังใจที่ดีแก่ผู้ด้อยโอกาสให้มากขึ้น เพื่อที่ผู้ด้อยโอกาสจะสามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุข

๗) ผู้ด้อยโอกาสควรเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนให้มากขึ้น และชุมชนควรให้โอกาส ให้การยอมรับผู้ด้อยโอกาส เพื่อให้ผู้ด้อยโอกาสสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมชุมชนได้อย่างปกติสุขและยั่งยืน

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑) การนำหลักธรรมอื่นเข้ามาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ด้อยโอกาส เช่น หลักภavana ๔ หลักสุจริต ๓ หลักอิทธิบาท ๔ เป็นต้น เพื่อที่จะได้มีแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

๒) การศึกษาแนวทางการพัฒนากลยุทธ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาสแบบองค์รวม ด้วยการศึกษาเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถสนองต่อการแก้ไขปัญหาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาสให้มีคุณภาพที่ยั่งยืน

๓) การศึกษาการพัฒนาเศรษฐกิจในครัวเรือนของผู้ด้อยโอกาส ทั้งในด้านการเสริมสร้างรายได้ที่มั่นคง การประกอบอาชีพ การพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน เพื่อให้เศรษฐกิจในครัวเรือนซึ่งเป็นฐานของการพัฒนาคุณภาพชีวิตในปัจจุบันได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืนและเป็นฐานสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านอื่นต่อไป